PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY

pääsihteeri Tuija Karanko

10.12.2023

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

PUOLUSTUS- JA ILMAILUTEOLLISUUS PIA RY:N ASIANTUNTIJALAUSUNTO AIHEESTA E 52/2023 VP VALTIONEUVOSTON SELVITYS: EUROOPAN PUOLUSTUSTEOLLISEN STRATEGIAN VALMISTELU

1 Yleistä

Euroopan puolustusteollisen strategian laatiminen on erittäin perusteltua tässä turvallisuustilanteessa. EU:n tulee samanaikaisesti kyetä vastaamaan Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamaan puolustusmateriaalin suureen kysyntään sekä kehittämään tulevaisuuden materiaalisia suorituskykyjä. EU:ssa on jo hyväksytty useita puolustusteollisuuteen liittyviä aloitteita pohtimatta kokonaisuutta tai aloitteiden vaikutuksia eurooppalaiseen puolustusteolliseen kenttään ja kilpailutilanteeseen. Pidämme siten strategista kokonaistarkastelua tarpeellisena.

Kuten Suomen kannassakin todetaan, eurooppalaisen yhteistyön myötä Suomi voi saada käyttöönsä sellaisia suorituskykyjä sekä teollista- ja teknologista osaamista, joka ei olisi mahdollinen ilman yhteistyötä. Huomautamme, että tämä edellyttää riittävän vahvaa ja verkostoitunutta suomalaista puolustusteollisuutta, joka on yksi Suomen sotilaallisen suorituskyvyn komponentti. Toivomme tämän vahvempaa huomioimista strategian valmistelussa.

Puolustusmarkkinoiden poliittisuuden takia ennakoimme, että strategian sisällöstä tulee olemaan vahvastikin eriäviä näkemyksiä eri jäsenmaiden kesken sekä jäsenmaiden ja Komission välillä. Suomen tulee siten olla aktiivinen strategian valmistelussa ja huolehtia osaltaan siitä, että strategia kohtelee tasa-arvoisesti eri jäsenmaiden teollisuutta.

Huomautamme kuitenkin, että puolustushallinnossa tulee olla riittävät henkilö- ja rahalliset resurssit strategian valmisteluun ja toimeenpanoon sekä eurooppalaisten rahoitusinstrumenttien ja teollisuuden tuen hoitamiseen. Jäämme tällä hetkellä selkeästi jälkeen verrokkimaista hallinnon henkilöstöpulan takia. Tämänhetkinen turvallisuustilanne edellyttää nopeutta toiminnassa ja päätöksenteossa, niin myös tämän strategian toimeenpanon suhteen. Uudistamme talousarviokuulemisen yhteydessä esittämämme lisähenkilöstön tarpeen puolustushallintoon. Jo vaatimattomalla 2 + 2 henkilötyövuoden lisäämisellä (puolustusministeriö ja puolustusvoimat) kykenisimme lisäämään suomalaisen teollisuuden osallistumista erilaisiin EU-hankkeisiin huomattavasti. Muistutamme, että panostukset kotimaisen puolustusteollisuuden verkostoitumisen tukemiseen maksavat itsensä takaisin kasvaneena vientipotentiaalina.

2 Strategian lähtökohdan tulee olla realistinen

Strategian laatiminen alkaa normaalisti nykytilanteen kartoituksesta. Sen päälle rakennetaan tulevaisuuskuva, josta johdetaan toimeenpano. Strategian toimeenpanoa seurataan ja arvioidaan.

Eurooppalainen puolustusmarkkina on erittäin protektionistinen. Erityisesti suuret jäsenmaat hankkivat puolustustarvikkeensa lähtökohtaisesti kotimaasta. Toimitusketjut ovat suljettuja ja asiakkaan vaatimuksesta usein lähes täysin kotimaisia. Markkinoille pääsy on äärettömän hankalaa erityisesti pienten maiden teollisuudelle. Puolustusmateriaalin kaupalla myydään ja hankintaan myös turvallisuuspoliittista kumppanuutta, jota pienemmät maat eivät voi tarjota.

Tilanne on täysin toisenlainen pienemmissä jäsenmaissa. Suomi on poikkeuksellisen avoin puolustusmarkkina. Suomi hankkii keskeisimmät asejärjestelmänsä ulkomailta eikä puolustushallinto osallistu merkittävästi alan TKI-rahoitukseen. Jopa kriittisiksi todettujen alueiden, joissa Suomessa on vahvaa osaamista, hankintoja tehdään ulkomailta. Tämä on osaltaan kehittänyt suomalaisesta teollisuudesta erittäin kilpailukykyisen ja kustannustehokkaan. Valitettavasti siitä ei ole hyötyä puolustusmarkkinoilla ilman kansallista referenssiasiakasta.

EU:n puolustusteollisuusstrategian tulee ottaa huomioon nämä kaksi toisistaan poikkeavaa teollista mallia Euroopassa ja protektionismin seuraukset pienempien maiden teollisuudelle. Lisäksi strategian tulee huomioida teollisuuden globaali luonne. Raaka-aine- ja komponenttitoimittajia on myös EU:n ulkopuolisissa maissa. Myös merkittävää teknologiaa tai osajärjestelmiä hankintaan EU:n ulkopuolelta.

Strategian tulee perustua realistiselle näkemykselle nykytilasta siitäkin huolimatta, ettei Komissio mielellään tunnista suurempien jäsenmaiden harjoittamaa protektionismia. Toimivan strategian päämäärät voidaan saavuttaa vain rehellisellä nykyisen toimintaympäristön tunnistamisella. Tämä tunnistaminen edesauttaisi myös Suomen tavoitteita yhteismarkkinoiden saavuttamiseksi.

3 Suomen kanta ja ”must wins”

Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry tukee Suomen kantaa Euroopan puolustusteollisen strategian valmistelussa. Suomen kannassa on kiinnitetty hyvin huomioita Suomen teollisuudelle tärkeisiin kokonaisuuksiin.

Neuvotteluissa Suomen tulee pitää kynnyskysymyksinä seuraavia kokonaisuuksia:

1. *Strategia perustuu realistiselle kuvalle nykytilanteesta. (ks. luku 2)*
2. *Strategian tulee edesauttaa puolustustarvikkeiden yhteismarkkinoiden luomista unioniin Suomen kannan mukaisesti.*

3. *Maiden yhteishankinnat (EU:n tuella tai ilman) eivät voi olla päämäärä itsessään. Yhteishankinnat voivat toimia keinoina materiaalisten suorituskykyjen kehittämisessä, mutta ne eivät ratkaise tämänhetkistä materiaalipulaa tai EU:n puolustusmarkkinan protektionismista johtuvaa ongelmaa.*
4. *Suomen kannan mukaisesti suorituskykyjen kehittämisen tulee lähtökohtaisesti perustua olemassa olevien työkalujen käyttöön. Vaikka kyse on EU:n strategiasta, tulee kokonaisuudessa huomioida myös Naton vaatimukset jäsenmailleen sekä Naton standardien käyttö yhteentoimivuuden saavuttamiseksi.*
5. *Eurooppalaisten rahoitusinstrumenttien käytössä ei tule korostaa yhteisiä suuria ns. flagship projekteja. Nämä ovat suurempien jäsenmaiden jo olemassa olevia bi- tai multilateraalisia projekteja, jotka on tuotu mm. EDF-työohjelmaan. Näihin, jo olemassa oleviin, konsortioihin on äärettömän vaikeaa päästä mukaan ja kokonsa takia ne syövät suuren osan esim. EDF-projektibudjetista.*
6. *Komissiolle ei tule antaa mahdollisuutta vaatia jäsenmaiden teollisuudelta kansallisen turvallisuuden ja/tai yrityssalaisuuden piiriin kuuluvia tietoja edellytyksenä erilaisten EU-kannustimien käytölle yrityksissä.*
7. *Suomen toimiva huoltovarmuusmalli ja eri toimijoiden yhteistyö ei saa rapautua mahdollisen EU-sääntelyn kuten priorisointimekanismien takia.*[1]
8. *Puolustusteollisuus todetaan kestävän rahoituksen taksonomiassa osaksi kestävän yhteiskunnan perustaa, sillä teolliset kyvyt ovat osa jäsenmaiden ja EU:n puolustuskykyä.*
9. *Komission tulee valmistella puolustusteollisuutta koskevat aloitteensa huolella ja niiden pitää sisältää vaikutusarviot.*

4 Strategian perusteella esitettävät toimenpiteet

Strategian perusteella Komissio tullee esittämään uusia politiikkatoimia ja rahoitusinstrumentteja. Yksi näistä on uusi asetus Euroopan puolustusinvestointiohjelmasta (European Defence Investment Programme, EDIP). Sen tarkempaan sisältöön haetaan nyt syötteitä tämän strategian konsultaatiotoimilla. Neuvottelut alkaisivat ensi vuonna.

[1] Lisäksi huomautamme, että Huoltovarmuuskirjauksista neuvoteltaessa on kiinnitettävä huomiota terminologiaan. Suomalainen huoltovarmuuskäsite ei käänny suoraan termiin Security of Supply. Se kuvaa pikemminkin toimitusvarmuutta, joka toki on yksi suomalaisen huoltovarmuuskäsitteen osatekijä. Siten strategian ja mahdollisten uusien aloitteiden termiä Security of Supply ei tule kääntää suomeksi termillä huoltovarmuus.

On erittäin todennäköistä, että Komissio tulee esittämään lähes vastaavaa regulaatiopilaria kuin mitä se esitti ASAP-säännökseen. Komissio mahdolliset vaatimukset yritysten tuotannon yksityiskohtaisten tietojen jaosta vaarantaisivat yrityssalaisuuksien lisäksi myös Suomen varautumis- ja huoltovarmuustoimintoja. Näiden haasteiden ymmärtäminen ja teollisuuden huolten nostaminen on siten ensiarvoisen tärkeää konsultaatiomenettelyssä.

Ennakoimme, että strategiaan perustuen kyetään paremmin varmistamaan Euroopan puolustusrahaston (EDF) jatko nykyisen rahoituskauden (2021 – 2027) jälkeen. Tämä sekä EDF-budjetin nostaminen tukisivat myös Suomen ja suomalaisen puolustusteollisuuden tavoitteita tulevaisuuden suorituskykyjen kehittämiseksi ja teollisuuden kansainvälisyyden vahvistamiseksi.